

Liste over læringsstier – kognitive udviklingspotentialer (2014)

Listen kan anvendes både når I arbejder med aktivitetsanalyse i forhold til den børnegruppe I står overfor og når I arbejder med situations analyse i forhold til et enkelt barn.

Klasse/Børnegruppe eller barnets navn: _____

Dato: _____

De kognitive funktioner er bearbejdningsfærdigheder, det er hjernens aflæsning af omverden. De kognitive funktioner er nogle ubevidste processer, det er noget hjernen gør af sig selv, det er hjernens arbejde med de sanseindtryk vi modtager. Kognition er den proces hvor sanseindtryk bliver transformeret, reduceret, bearbejdet, lagret, genfundet og anvendt. Det er hjernemæssige processer der omfatter, opmærksomhed, arbejdshukommelse, forståelse og produktion af sprog, kalkulation, tænkning, problemløsning og beslutningstagen

Mangelfulde kognitive funktioner, giver børnene vanskeligheder med deres styresystemer, hvilket kan betyde at børnene ofte kommer i vanskeligheder og kan have svært ved at leve op til de krav og forventninger som er til dem. Især implicite, indforståede krav og forventninger der ligger i kommunikation, samspil og aktiviteter.

Denne liste er ment som hjælp til at få et indblik i hvilke behov, der kan være på spil i en børnegruppe, eller hos et enkelt barn og som oplæg til samarbejde, mere end en tjekliste eller skala og skal altid udfyldes i forhold til særlige aktiviteter eller situationer.

Når der i den børnegruppe vi står overfor, findes børn, som har svært ved at leve op til vores krav og forventninger, har vi 4 muligheder:

1. Vi kan justere eller reducere vores krav og forventninger
2. Vi kan tydeliggøre vores krav og forventninger
3. Vi kan lave systemer eller planer som børnene kan følge
4. Vi kan lære børnene de færdigheder, der modsvarer vores forventninger

De mangelfulde funktioner kommer i et bredt spekter og skal selvfølgelig altid vurderes ud fra barnets alder eller udviklingstrin. Spektret går fra den milde ende, til den mere alvorlige ende, altså fra at de kommer lidt i vejen eller meget i vejen for børnene, i forhold til dem selv, eller deres samspil med andre. Eksempelvis impulsivitet, hvor man i den milde ende finder børn, der eksempelvis ikke husker at række hånden op, men buser ud med svaret, til den mere alvorlige ende hvor børnene siger det de tænker eller slår, uden umiddelbart at overveje konsekvenserne for sig selv eller andre.

På tværs af en række diagnoser og blandt børn uden diagnoser, findes børn, der har større eller mindre vanskeligheder med, eller er forsinkede i udviklingen af deres kognitive funktioner.

Uanset hvor i spektret vi finder de mangelfulde færdigheder, så er det vigtigt at tage højde for dem, når de gentagne gange italesættes, irettesættes eller er til gene for børnene selv eller deres interaktion med omgivelserne.

Mangelfulde kognitive funktioner – Læringsstier/kognitive udviklingspotentialer

Fleksibilitet

- Børn der har vanskeligheder med omstilling, at håndtere ændringer, at gå fra en slags aktivitet eller opgave til en anden.
- Børn der er længe om at skifte fra frikvarter til time, eller har svært ved ændringer i regler og måder

Vedholdende opmærksomhed

- Børn der har vanskeligt ved at opretholde energi til at arbejde med rutineprægede eller kedelige opgaver.
- Børn der har vanskeligt ved at færdiggøre opgaver eller falder fra i undervisningen

Samtidig opmærksomhed

- Børn der har vanskeligt ved at holde flere tanker i hovedet på samme tid, svært ved at gøre flere ting på samme tid
- Børn der ikke synes at have forstået beskeder der gives når de eks. spiser eller arbejder

Selektiv opmærksomhed

- Børn der har svært ved at opretholde fokus, børn der afledes af alle mulige indtryk og som kan have svært ved at blive på sporet. Børn der får for mange indtryk ind
- Børn der skifter spor i samtale eller undervisning og som synes at kommentere på alt der sker omkring dem

Tidsfornemmelse

- Børn der har en mangelfuld fornemmelse for tid og progression. Børn der ikke formår at planlægge eller organisere i tid.
- Børn der ofte har brug for at spørge, hvornår er vi færdig, hvorlænge skal vi lave det her, hvornår er der frokost osv.

Arbejdshukommelse

- Børn der umiddelbart har svært ved at huske og følge verbale instruktioner og som oftere end andre umiddelbart har glemt hvad der er blevet sagt, eller hvad der skal ske. Børn der let bliver forvirrede og mister sporet. Børn der glemmer hvad de er i gang med og som har svært ved at holde tråden.
- Børn der stiller mange spørgsmål og som har brug for mange gentagelser. Børn der glemmer hvad de er i gang med og som pludselig begfinder sig et helt andet sted end forventeligt.

Problemløsnings tænkning

- Børn der har svært ved at generere løsninger på problemer. Børn der har svært ved at evaluere egne handlinger og som synes at have svært ved at reflektere.
- Børn som ofte bruger den samme løsning gentagne gange, selvom den umiddelbart ikke er god.

Impulsivitet

- Børn der ikke når at få tænkt før de taler eller handler, børn der reagerer prompte på måder vi ikke forstår. Børn der kravler op på farlige steder og som ikke synes at lære af deres fejl. Børn der umiddelbart ikke har en veludviklet situations fornemmelse og har en tendens til at afbryde andre. Børn der har svært ved at udsætte deres behov og som går direkte fra tanke til handling.
- Børn der buser ud med svar, som umiddelbart siger det der falder dem ind, også nogle grimme varianter og som kan reagere meget prompte og kraftigt. Børn der har svært ved at vente på tur eller tage umiddelbart hensyn til andre.

- **Konkret tænkning**
  - Børn der har vanskelig ved abstraktion og som er sort/hvide tænkere. Børn der tager ting helt bogstaveligt og som har svært ved abstrakte begreber, som at skiftes, at deles osv. Disse børn har en tendens til at gøre ting meget firkantede og har ofte en meget "veludviklet" retfærdighedssans.
- **Følelsesregulering**
  - Børn der har svært ved at moderere deres følelser og som reagerer kraftigt. Børn der er i deres følelsers vold og magt og som kan være let frustrerbare. Børn der skifter mellem forskellige tilfredshedsniveauer, uden nogen tydelig grund og som har svært ved at håndtere selv små nederlag.
- **Sociale færdigheder**
  - Børn der har svært ved at indgå hensigtsmæssigt i lege med andre børn. Børn som umiddelbart ikke synes at aflæse andre kropssprog og mimik og som har svært ved at kende andres grænser. Børn der mangler basale sociale færdigheder som at spørge om de kan være med, eller skiftes i en leg.
  - Børn der umiddelbart har svært ved at begå sig socialt. Børn der umiddelbart har svært ved at finde ud af hvornår legen er god og hvornår den ikke er god. Børn der har svært ved at søge andres opmærksomhed på en god måde.
- **Sprog bearbejdning**
  - Børn der har svært ved at udtrykke deres følelser eller behov, med ord. Børn som kan have vanskeligt ved at forstå hvad der bliver sagt og som umiddelbart ikke har gavn af verbal guidning.
  - Børn der umiddelbart ikke synes at forstå sproglige vejledninger også selvom de ofte selv har et veludviklet talesprog.
- **Initiering og planlægning**
  - Børn der har svært ved at planlægge opgaver og aktiviteter og som ikke umiddelbart selv går i gang med opgaver. Børn der umiddelbart ikke har et særlig stort repertoire af planer, der kan anvendes i forskellige situationer.
  - Børn der ikke går i gang med opgaver som forventet. Børn der kan være uorganiserede og som umiddelbart har svært ved at planlægge opgaver eller aktiviteter. Børn der synes at mangle overblik
- **Irritabilitet og/eller ængstelse**
  - Børn der har en grundstemning som ikke umiddelbart synes positiv, børn der er let angstvakte og som har svært ved nye ting. Børn der er ængstelige og vægrer sig over for nyt
  - Børn der umiddelbart virker irritable og som sjældent udviser positive anskuelser. Børn der vægrer sig for nyt og som kan reagere med ængstelse, eller måske angst

Hvis I finder at et eller flere børn har vanskeligheder forbundet med en af ovenstående funktioner, i forbindelse med en eller flere situationer eller aktiviteter, så vent med at gå videre. Stop op og vurder hvilke krav og forventninger (**triggere**) som vil være svære for disse børn at leve op til, som følge af den mangelfulde funktion.

Umødte krav og forventninger kaldes Triggere

Triggere: Er de krav og forventninger som børnene har svært ved at leve op til, som en konsekvens af deres mangelfulde færdigheder. Det er de krav der udløser uhensigtsmæssig adfærd. Det er med andre ord, de krav og forventninger som ligger i de situationer eller aktiviteter, hvor børnene får det svært. Uhensigtsmæssig adfærd her forstået, som et meget bredt spekter, af uhensigtsmæssigheder. Fra små ting

som voksne irttesætter eller kommentere gentagne gange, eksempelvis "Husk at række hånden op" til de mere alvorlige uhensigtsmæssigheder, hvor børn frustreres, reagerer ud, eller smelter ned.

Triggerne skal beskrives konkret og specifikt og ikke omhandle uhensigtsmæssig adfærd eller voksnes fortolkninger og forklaringer. Børnene har svært ved noget.

Eksempler på almindelige Triggere i skole og institution:

Svært ved at gå fra at holde pause til matematik. Svært ved at huske at række hånden op. Svært ved at sidde stille i timerne. Svært ved at være stille i timerne. Svært ved at vente på tur. Svært ved at vente på at læreren kan hjælpe. Svært ved at møde til tiden. Svært ved at gå i gang med opgaver. Svært ved at yde "tilpas" ved gruppe arbejde. Svært ved ikke at kommentere på de andre elever. Svært ved at blive i klassen. Svært ved at andre mener noget andet. Svært ved at tilpasse sit stemmeleje i forhold til aktiviteter. Svært ved at holde sig til emnet. Svært ved at sige noget i klassen. Svært ved ændringer i skemaet. Svært ved at lave fejl.

Svært ved at tabe i spil. Svært ved at udtrykke utilfredshed på hensigtsmæssig måde. Svært ved at skiftes til computerspil. Svært ved at søge de andre børns opmærksomhed på hensigtsmæssige måder. Svært ved ikke at være styrende i lege. Svært ved ikke at overskride andres grænser. Svært ved at blive i legen. Svært ved at holde orden på sine ting. Svært ved at rydde op efter legeaktiviteter.

Situationsanalyse og aktivitetsanalyse:

Arbejdet med analyserne, må altid tage sit udspring i situationer eller aktiviteter, og ikke i et eller flere børn som helhed. Se på de situationer eller aktiviteter, som børnene har svært ved at håndtere hensigtsmæssigt.

Hvilke krav og forventninger ligger implicit (utydeligt/indforstået) og eksplicit (tydeligt/udtalt) i situationen? Det er disse krav og forventninger der er triggerne, altså de krav og forventninger som børnene ikke kan imødekomme.

På samme måde er det, når I har fundet frem til specifikke mangelfulde funktioner, så vil I kunne forudsige hvilke aktiviteter eller situationer, som vil volde barnet vanskeligheder. Og I kan være på forkant og tage højde for dette i jeres planlægning.

Som voksne er det ikke altid, vi helt har gennemtænkt hvilke krav og forventninger vi rent faktisk stiller til børnene og arbejdet med analyserne bidrager derfor også til arbejdet med en fællesfaglig bevidsthed.